

Борис Митић

Српски филмација у Призрену

Командант немачког КФОР-а ми је пришао међу првима: „Честитам. Добро урађен посао.” – „Волео бих да могу и ја вама то да кажем”, одговорио сам му, потапшавши га по еполети. Хашим Тачи, који је био у публици и затворио фестивал, није пришао да се упозна са победником Фестивала

Поглед из собе на Поткаљај, спаљену српску четврт која морбидно доминира панорамом града био ми је први, и остао је најдоминантнији утисак из ове приче. Успавао сам се уз граку чавки и позиве муџезина на молитву.

Неколико сати касније, љубазна хоспиталити девојка ме је спровела кроз фестивалски троугао, поделила купоне за оброке у спонзор-ресторанима и упознала са симпатичним организаторима, групом локалних културних ентузијаста. Након концерта класичне музике у огромном турском купатилу, где је била постављена и пратећа изложба фотографија, коначно сам прошетало градом, Душановом престоницом и колевком паналбанског национализма.

Призрен је стварно бомбона; има све шта треба: и климу, и реку, и тврђаву на брду, и гомилу историјских споменика – понос града – који су преживели и Турке и нацисте и балисте и 1999. али не и март 2004. Иако су на фестивалском плакату јасно обележене, православних црква више нема, свих десет је или спаљено или срушено.

Све разгледнице су тако укадриране да се на њима не види ниједна православна богомоља, што је сваком ко је једном био у Призрену јасно да је врло компликовано извести. Радница у пошти ми више него мрзовољно продаје маркицу за Београд, чак и по цени поштарине за земље ЕУ (51 евроцент).

Бекство од стварности употпуњују и бројни препуни интернет кафићи, у којима су најпопуларнији програми за четовање и, на моје пријатно изненађење, брзопотезни шах. Чак ни загушљивост и бука агрегата не могу да их испразне. Улице су пуне киоска и уличних препродаваца хало картица и жвака, у чему предњаче мала деца. Посластичара је много мање него пре, делом због тога што ни Горанаца више нема, а и зато што су продавнице пуне турских и СФРЈ слаткиша. У моди су гола леђа, минићи и тесне панталоне; музика с краја 80-их је и даље неприкосновена, а како то обично бива, упркос провокативној гардероби и скоцканом изгледу, у кафићима нико ни са ким не флертује.

У сумрак, цео град се сели на Докуфест, тачније у башту „Бистрица”,

Башта хотела Бистрице: 800 места и камени екран

сјајан биоскоп на отвореном са 800 места и каменим екраном који ради само за време фестивала, и који градске власти упорно желе да претворе у паркинг. Простор је свако вече био препун, што очигледно сведочи о оскудности културне понуде и глади за дешавањима и филмовима.

Чак ни какофонија ноћних молитви ни делиријум фудбалских навигача (Албанија – Грчка 2:1) нису отерали публику, која је селекторима опростила чак и слаб избор филмова. Организатори су се правдали како су паре од спонзора стигле у минут до осам, те да их је у задњи час спасила тек сама Европска филмска академија са својим избором кратких играних филмова.

А у документарном програму – разочарење. Отишао сам у Призрен са жељом да се нагледам прогресивних косовских документарца, да навијам мало и за њих – али слаба вајда. И даље се не миш од аматеризма, баналности и уштогљених клишеа. Ништа од удара на горуће социјалне, културо-

лошке, политичке па и етничке теме; ни реч о марту, о будућности, о глобализацији. Уместо да се уживљавамо у приче малих великих људи који се фајтерски сучељавају са великим темама данашњице, за шта се на Косову може наћи милион углова и ситуација, ми гледамо идиотске хвалоспеве Америци, бајате портрете страних редитеља који раде у приштинском позоришту и гротескне получасовне омаже ОЕБС-овим полицијима који свој деци коју срећу поклањају бомбоне и играчке. Аутоцензура остаје највећи непријатељ слободе изражавања.

Замолио сам организаторе да за време моје пројекције први ред у публици остане симболично празан у име свих Призренаца који више нису ту, али они нису пристали, стрепећи од нежељених последица. Није им се допала ни моја иницијатива да се истовремено са фестивалском пројекцијом филм прикаже и на телевизији у оближњем Штрпцу, најјужнијој српској енклави на Косову. Чак сам добио прилику ни да се обратим

публици пред пројекцију свог филма. Водитељ је најавио госта из Албаније, али не и мене.

„Pretty Dyana” је, међутим, такав филм да се свима допада, што рече неко „од Призрена до Аргентине”. Радња прати причу групе избеглих косовских Рома који у предграђу Београда преправљају старе спачеке и дијане у луда возила за рециклажу картона – уз мало алхемије, мало више фатализма, пуно хумора и прегршт добре енергије. Већ од уводне сцене публика је почела гласно и заразно да се смеје, што се током филма само интензивирало, уз честе салве аплауза, по старом добром обичају из провинцијских биоскопа.

Селектор фестивала ми је своје олакшање описао следећим речима: „Ја имам 102 кг. Кад је почео твој филм, имао сам 250. После пет минута смршао сам 100 кила, а на крају сам био лаган као пахуљица

Чак је и сцена где један од јунака препричава како је побегао пред УЧК и прешао код Срба изазвала позитивну реакцију. Селектор фестивала ми је своје олакшање описао следећим речима: „Ја имам 102 кг. Кад је почео твој филм, имао сам 250. После пет минута смршао сам 100 кила, а на крају сам био лаган као пахуљица.”

Након пројекције и касније у Докубару пришло ми је бар стотину људи, који су на српском, на албанском или на енглеском срдечно честитали, дуго се руковали и захваљивали на филму и на посети. Неки су изјављивали да су гледали раније филм на ДВД-у на приватним журкама у Приштини, други су препричавали своје старе анегдоте са Циганима, трећи се распитивали о документарним филмовима у Београду.

Наредног дана сам отишао до манастира Свети Архангели, у посету видео-активистичкој оратији која је ударнички уз помоћ волонтера са Брезовице поправљала спаљени конак. После

неколико савета из видео-монтаже и обилатог манастирског ручка, вратио сам се у Призрен и од белгијских колега марнуо ауто да би отишао до села Новаке, малене српске енклаве близу Призрена која од свег богатства има читав један телевизор и један казан за ракију –поклон Владе Србије. Намера ми је била да извидим ситуацију за једну сцену за свој нови-стари филм „Квадратура флаше”. Стукли смо литар док си рек о бостан, засели око фамозног казана тек толико да умало не закасим на доделу награда.

За најбољи документарни филм, опет уз извесну полемику о којој сам тек касније обавештен, проглашена је „Pretty Dyana” Бориса Митића. Публици сам рекао да Призрен јесте леп град, али да ја ту не могу да се осећам пријатно..., што је збуњени водитељ неспортски прекратио. Поручио сам им да чувају свој биоскоп, да се баве уметношћу, неким лепим стварима и неким својим личним успехом и да „зајебу политику”, што је и пре албанског превода изазвало буран аплауз.

Командант немачког КФОР-а ми је пришао међу првима: „Честитам. Добро урађен посао.” – „Волео бих да могу и ја вама то да кажем”, одговорио сам му, потапшавши га по еполети. Хашим Тачи, који је био у публици и који је затворио фестивал, није пришао да се упозна, као ни (члан жирија) Албин Курти ни један део учесника и званичника фестивала.

На крају се ипак све добро завршило. Хиљаду петсто евра у кешу поделићу по правди божијој на равне части: трећину за обнову Светих Архангела, трећину за јунаке филма, остатак аутору.

Сутрадан су ме многи, а највише странци грдили што сам исполитизовао ствар: Увредио си све присутне. Зашто ниси бар причао на енглеском? Зашто ниси раздвојио политичко од личног?

Причао сам на српском јер у Призрену нема никог другог да прича српски.

Нисам прећутао зато што не могу да се правим луд, ћорав и весело.

Ко се осећа увређеним, и није ми га жао.

Сви српски медији су пренели вест, од „Политике” до „Курира”, преко таблоида и озбиљних недељника, до РТС-овог Дневника и гласила дијаспоре. Преносили су величанствену победу српског документарца усред Призрена; испитивали ме „откуд то” да се бавим баш Косовом и кол ко су ме пута тамо линчовали. Нису ме линчовали. Јео сам мекане ћевапе, пио ледену воду и пећко пиво и гледао филмове. Рекао сам шта мислим, узео награду и вратио се назад у једном комаду. Није све тако црвено и црно; видећемо њих на пролеће у Београду. Мартовски фестивал (документарног филма) је одскора међународни, неће моћи да се правдају како не желе да учествују у „домаћој” селекцији.

(Аутор је добио прву награду на фестивалу документарног филма Докуфест у Призрену)